

ما در جهان رسانه به دنیا می‌آئیم، زندگی می‌کنیم و می‌میریم

نعمت الله فاضلی عضو هیات علمی پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی با تأکید بر نقش رسانه ها در دنیای کنونی گفت: همانطور که مذهب، ملیت و زبان و...

نعمت الله فاضلی عضو هیات علمی پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی با تأکید بر نقش رسانه ها در دنیای کنونی گفت: همانطور که مذهب، ملیت و زبان و... از مولفه های وجودی ساختار زندگی ما هستند. رسانه ها هم یکی از مولفه های وجودی ساختاری زندگی بشر کنونی شده اند. ما رسانه را یک ابزار یا فن نمی دانیم. ما در جهان رسانه به دنیا می آئیم، با جهان رسانه زندگی می کنیم و با آن می میریم.

به گزارش خبرنگار مهر نعمت الله فاضلی عضو هیات علمی پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی در نشست رسانه ای شدن علوم اجتماعی و علوم انسانی در جهان امروز و به ویژه ایران بیان کرد: هدفم این است یکی از فرآیندهای دنیای امروز یعنی رسانه ای شدن که با عنوان MEDIA TIZATION از آن نام می برند را معرفی کنم. مسئله MEDIA TIZATION یک مسئله جهانی است و به زبان انگلیسی مقالات و کتب بسیاری درباره آن وجود دارد اما در زبان فارسی در مورد آن کار نشده است. به جرات می توان گفت این مسأله یکی از مهمترین حوزه های مطالعه امروزی است.

وی در تعریف MEDIA TIZATION گفت: همه می دانیم که یکی از ویژگی های مهم دنیای امروز تکنولوژی های ارتباطی است. که بخش مهمی از زندگی فردی و اجتماعی انسان امروزی را در بر گرفته است. این امر یعنی وجود رسانه های ارتباطی به عنوان یکی از ساختارهای دوران مدرن است. هرچه رو به جلو می رویم روز به روز بر دامنه وجود این تکنولوژی بر زندگی بشر افزوده می شود. به همین دلیل یک فرآیند افزایشی را در زندگی امروز ما داشته است.

فاضلی گفت: روز به روز رسانه ها بیشتر در کانون تفکر انسانی قرار می گیرد. به همین دلیل تمام رشته های انسانی به طور گسترده ای به مطالعه رسانه ها و ابعاد آن پرداخته اند و مطالعه رسانه یک رشته بین رشته ای برای همه رشته هاست.

این استاد دانشگاه با تأکید بر اینکه رسانه ها امروزه یکی از مولفه های وجودی ساختار زندگی بشر است، گفت: همانطور که مذهب، ملیت و زبان و... از مولفه های وجودی ساختار زندگی ما هستند. رسانه ها هم یکی از مولفه های وجودی ساختاری زندگی بشر کنونی شده اند. ما رسانه را یک ابزار یا فن نمی دانیم. ما در جهان رسانه، مانند مذهب و سرزمین، به دنیا می آئیم، با جهان رسانه زندگی می کنیم و با آن می میریم. امروز با محیط و کانالی به اسم رسانه، زندگی می کنیم. رسانه امروز یک محیط، سرزمین و زبان است که با آن زندگی می کنیم و می میریم. دو سنت در زندگی ما وجود دارد که معتقدند رسانه ها یک تکنولوژی ابزاری است که در بیرون ما است که می توانیم انتخاب کنیم یا نکنیم و می تواند بر ما تأثیر بگذارد یا نگذارد.

وی با تأکید بر تفاوت MEDIA TIZATION با این دو سنت قدیمی، گفت: MEDIA TIZATION می خواهد آن دو سنت را کامل کند. می خواهد بگوید که رسانه تغییر دهنده ساخت دهنده است. این یک رویکردی است که در تکامل رسانه ها شکل گرفته و رو به گسترش است. این رویکرد تمام ابعاد زندگی ما را در بر می گیرد. به همین دلیل در ادبیات 10 سال گذشته از اصطلاحات MEDIA TIZATION بیشتر استفاده می شود. به تعبیری که جان تامسون دارد و می گوید: رسانه ای شدن یعنی گسترش نقش و حضور همه جانبه رسانه در تولید، توزیع و کاربست معنای رسانه ها در زندگی کنونی بشر. MEDIA TIZATION فرایندی مانند سه فرافرآیند جهانی شدن، تجاری شدن، فردی شدن است. من معتقدم که این چهار فرافرآیند تمام زندگی ما را در بر می گیرد. که یکی از آنها همین MEDIA TIZATION است. البته همه این چهار فرافرآیند با هم در ارتباطند.

وی گفت: این چهار فرافرآیند تمام حوزه های اقتصادی، سیاسی و اجتماعی بشر امروزی را در بر می گیرد. MEDIA TIZATION مانند اکسیژنی است که آن را استشمام می کنیم. و با زندگی ما عجین شده و این امکان را به ما داده که از دنیای انتقال اطلاعات به وفور اطلاعات انتقال پیدا کنیم. حتی بی سوادترین فرد امروزه از داشته های علمی فراوانی برخوردار است.

ویژگی دوم MEDIA TIZATION این است که مسئله ارتباط و تعامل را در کانون توجه ما قرار داده است. به همین دلیل است که نظریه کنش انتقادی هابرماس روز به روز مهمتر می شود و در زندگی امروزی ما نمود بیشتری دارد. MEDIA TIZATION این امکان را فراهم کرده که قدرت سوژه یابی آن بیشتر شود.

فاضلی گفت: هر یک از انسان های امروز به یک جامعه تبدیل شده اند و حرکت هر انسان دیگر حرکت یک فرد نیست. بلکه در امتداد یک حرکت بزرگی است، که رسانه ها به وجود آورده اند. مسئله رسانه و سوژه باعث شده است که ما افزایش سوژه به عاملیت را داشته باشیم.

این استاد دانشگاه گفت: امروزه تمام اشیا از این قابلیت برخوردار هستند و در تولید معنا دارای قدرت وسیع شده اند. برای همین، نگاه ما به همه چیز دگرگون شده است. اشیا در گذشته معنا دار بودند اما معنا آفرین نبودند. امروزه با کمک رسانه معنا آفرین شدند. و این یکی از ویژگی های MEDIA TIZATION است.

آخرین ویژگی آن این است، که باعث شده در فهم خود، تلقی از خود و جهان و علم یک دگر اندیشی و بازاندیشی را انجام بدهیم. این تلقی ها دارد، دگرگون می شود. تلقی از علم و معرفت در حال تغییر است. یکی از تحولات بزرگ MEDIA TIZATION رسیدن به کلی نگری است. در گذشته هر کسی در حوزه خودش با رویکرد خود به جامعه و انسان می پرداخت.

مانند روانشناسان و تاریخ‌گرایان که هر کدام یک نوع تقلیل‌گرایی را داشتند. اما در سال‌های 90 به بعد این اشکال تقلیل‌گرایی فروپاشید. و نظریه‌پردازی‌های جدید تلاششان این است که به یک کل نگرانه برسند. در واقع انقلابی است که می‌خواهد با تقلیل‌گرایی مواجهه پیدا کند. و این نظریه‌ها تا حدودی تحت تأثیر MEDIA TIZATION است.

این استاد دانشگاه در بخش دوم سخنانش گفت: قسمت دوم بحث درباره رابطه و مناسبات علم به ویژه علوم اجتماعی و انسانی درباره MEDIA TIZATION است. از هر گوشه علم که شروع کنیم با رسانه شروع می‌شود و با رسانه ادامه پیدا می‌کند. شروع، اشاعه، تولید و کاربست با رسانه انجام می‌شود. از 2005 به بعد تمام دانشگاه‌های جهان از جمله پژوهشگاه علوم انسانی و فرهنگی کارهای خود را از طریق پادکست ارائه می‌کنند. ما از طریق سایت‌هایی که مقالات را ارائه می‌کنیم می‌توانیم با هم در ارتباط باشیم. و از طریق رسانه است که این امر محقق می‌شود. اما این داستان ابعاد وسیع‌تری دارد. وی گفت: تحلیل‌های ما در حوزه اجتماعی، ادبیات و غیره در حال تغییر است. و این امر به خاطر MEDIA TIZATION است. امروزه YOUTUBE بزرگترین دانشگاه جهان است. و تمام دانشگاه‌های جهان بخشی در آن دارد.

وی بعد از مثال‌هایی در مورد MEDIA TIZATION موجود در جهان امروز گفت: امروز تمام این مسائل حاصل کار رسانه و رسانه‌ای شدن می‌باشد که درباره ایران هم مانند بقیه جهان اتفاق افتاده است. به فرض مثال شبکه چهار به مسائل حوزه علوم انسانی می‌پردازد. رادیو فرهنگ را هم داریم که در این حوزه کار می‌کند. انبوهی از این رادیوها و سایت‌ها در جهان به وجود آمده که شامل ما هم می‌شود اما سوال این است که این MEDIA TIZATION چه ابعاد معرفت‌شناسی را برای جهان امروز به وجود آورده است. رسانه‌ای شدن هم کنش‌گران این حوزه را تحت تأثیر خودش قرار داده، هم سیاست‌گذاران را و هم معرفت‌شناسی این علوم را تحت تأثیر خود قرار داده است.

فاضلی افزود: اولین بعد رسانه‌ای شدن، معرفت‌شناسی و روش‌شناسی است. دیوید استیلی کتابی تحت عنوان کامپیوتر، بصری شدن و علم تاریخ نوشته است. این نویسنده، مورخی است که می‌خواهد بداند، رسانه‌ای شدن، چه تأثیرات معرفت‌شناسی در علم تاریخ گذاشته است. رسانه‌ای شدن باعث تغییر بنیادین شده است. در شیوه درک ما تغییراتی به وجود آورده است و آن این است که درک ما را از یک درک مکتوب به یک درک مصور رسانده است. از نیمه قرن 15 که صنعت چاپ به وجود آمد این فرآیند رسانه‌ای شدن شروع شد، اما شکل اولیه آن از پدیدارشدن خط و زبان بود.

وی گفت: این تحولات به تدریج به امروز می‌رسد، که می‌توانیم ابعاد چند بعدی گذشته را به طور خیالی فهم کنیم و بتوانیم گذشته را به طور خیالی بازسازی کنیم. امروزه دیگر ما تاریخ را نمی‌نویسیم و نمی‌خوانیم. بلکه آن را می‌بینیم. یعنی آن را حس می‌کنیم و این به کمک تصویر است، که ابعاد چندگانه‌ای را در اختیار ما قرار می‌دهد. که کلمات توان آن را ندارند و این از دستاوردهای MEDIA TIZATION است.

این استاد دانشگاه با تأکید بر نقش MEDIA TIZATION در تاریخ امروزی گفت: امروز دیگر بیهقی و مسعودی نیستند که تاریخ را می‌نویسند. بلکه خانم‌های خانه دار هم دارند، این را ثبت می‌کنند. ما امروز از تمام مراسماتمان عکس می‌گیریم که در 500 سال بعد امکان دارد، اسناد تاریخی ما همین عکس‌ها باشد. این بحث دیوید استیلی که تاریخ شیوه فهم و مخاطبان و شیوه انتقال آن در حال تغییر است. علم اجتماعی و انسانی هم در حال تغییر است. این همگانی شدن در حال شدن است و یک حالت دموکراسی به خودش می‌گیرد. همه در این امر دخالت دارند. یعنی فقط در انتقال آن دخالت ندارند، بلکه در تولید آن هم دخالت دارند. همه علوم در ذات به تولید خودشان دارند، دموکرات و دگرگون می‌شوند. این امر فقط در انتقال نیست. بلکه در فرآیند تولید هم این پدیده رخ داده است.

وی افزود: رسانه‌ای شدن دارد، روش و معنای معرفت را عوض می‌کند. رسانه‌ای شدن به عنوان روش معرفت‌شناسی یک محیط و یک زبان، دارد عمل می‌کند. تمام عموم در آن محیط قرار گرفته‌اند و ایفای نقش می‌کنند. وقتی می‌گوییم علم دموکراتیک تر شده است، بدین معنی است که علم پاسخگو شده است. نقدی که در ابتدای مراسم از من شد. مبنی بر اینکه شما به ما پاسخگو نبوده‌اید، زائیده همین گفتمان و محیط است. یعنی اینکه شما مانند یک مدیر و یک سیاست‌مدار، باید پاسخگوی رسانه‌ها باشید. این اتفاقی است که MEDIA TIZATION آن را به وجود آورده است. امروزه اگر شما بخواهید نقش خودتان را ایفا کنید. باید به رسانه پاسخگو باشید.

فاضلی گفت: مسئله MEDIA TIZATION فقط بازنمایی یا معرفت‌شناسی آن نیست. بلکه رسالتی است که خودش را جزو این علم می‌کند. همه چیز امروز دارد عمومی می‌شود. تمام افراد برای اینکه شما را جامعه شناس بدانند و شما را تایید کنند باید شما را در رسانه‌ها ببینند. رسالت علم و ویژن آن عوض شده است. شما امروز باید پاسخگو باشید، بحران‌هایی در سطح جامعه وجود دارد و زیاد شده است. فقط سیاستمدار نباید پاسخگو باشد. بلکه جامعه شناس و افراد دیگر هم باید پاسخگو باشند و این همان رسانه‌ای شدن علم است.

وی گفت: این سوال از همه وجود دارد که شما که ادعای بودن دارید کجایی؟ این سوال مهم را امروز MEDIA TIZATION باب کرده است. دریدا می‌گوید پروفیسور کیست؟ کسی که افشا و بیان و اعتراف می‌کند. برای عموم نمایندگی جمع را می‌پذیرد. به همین دلیل است که پروفیسور شدن سخت شده است. مقاله‌ای بنویسد، مسائل و مشکلات را افشا کند و به آنها بپردازد. به تعبیر دریدا پروفیسور کسی است که می‌آید در حوزه عمومی شروع به سخن می‌کند و افشا می‌کند و صدای تبعیضات، فقر و ... را بیان می‌کند. در واقع همه صداهایی که امکان صدا شدن را ندارند، بیان می‌کند. پروفیسور کسی است که از حقیقت در گوش قدرت سخن می‌گوید. برای همین است، که از سال 90 به بعد علاوه بر روش از چگونگی آن هم بحث می‌شود. یعنی

احساسات را هم در نظر بگیرید. یعنی یک چرخش بلاغی داریم.

فاضلی در ادامه سخنانش گفت: پروفیسور این نیست که کتاب بنویسد، مقاله ترجمه کند، که متأسفانه در ایران به آنها امتیاز می دهند و اگر در باندهای قدرت باشید به سرعت رشد می کنید و ارتقا می گیرید و پروفیسور می شوید. در صورتی که در هیچ جای دنیا اینگونه نیست. MEDIA TIZATION دارد به ما کمک می کند، که آموزش عالی را به عنوان یک روش ارائه دهد. حالا جامعه دارد رسالتی را بر دوش آموزش عالی می گذارد. که در گذشته نمی گذاشت. مهمترین کاری که رسانه دارد می کند، شفاف سازی و پاسخگویی به مسائلمان است. کسانی که پاسخگو نباشند حذف می شوند.

وی افزود: آنهایی که احتیاط می کنند که گریه شاخشان نزنند، رسانه ها آنها را حذف می کنند. امروزه فقط اساتید نیستند که طرف مقابل ما هستند. بلکه رسانه ها طرف ما هستند.

فاضلی در ادامه به پیامدهای منفی MEDIA TIZATION هم اشاره کرد و گفت: MEDIA TIZATION پیامدهای منفی گسترده ای هم دارد. که به برخی از آنها می پردازیم. مقدار زیادی از آن رسالت علم که مرزهای دانش را به پیش ببرد، آن موضوعاتی که امروزه مفید نیستند، اما امکان دارد، برای چندین سال دیگر به کار آید، هژمونی رسانه می تواند این آسیب را ایجاد کند. که اینها را حذف کند. به فرض مثال عده ای که می توانند حقایقی را که در 500 سال آینده اثرگذاری خودشان را نشان بدهند را به فراموشی بسپاریم.

وی افزود: نکته دوم مسئله سیاسی شدن است. رسانه ها در عین حال که قدرت عموم اجتماعی را گسترش می دهند. می توانند قدرت آنها را هم محدود کنند. همه سیاست مداران عادت دارند صبح روزنامه ها را نگاه کنند. شاید اگر رسانه ای نبود فشار سیاسی کمتری بر علوم و علوم انسانی بخصوص در جوامع کمتر دموکراتیک وارد می آمد. رسانه ها می توانند یک تهدید برای آکادمی ها در این حوزه ایجاد کنند.

فاضلی تاکید کرد: یکی دیگر از ویژگی های مخرب MEDIA TIZATION می تواند این باشد. که درک انتزاعی ما را کم می کند. و آنها را تحدید کند. باید توجه داشت که با دیدن فیلم و شنیدن موسیقی هیچ کسی فرهیخته نمی شود. اساسا با مصرف کردن کسی فرهیخته نمی شود. بلکه باید تولید کرد و در واقع با خواندن فعال می توان تولید کرد و فرهیخته شد. MEDIA TIZATION می تواند یک دانش کاذب و قهرمانان کاذب ایجاد کند. یعنی شما می توانید کسی را بدون اینکه کاری کرده باشد، با حضور گسترده در رسانه آن را به قهرمان یک رشته تبدیل کرد.

وی افزود: همگانی شدن، بصری شدن، دموکراتیک شدن، انبوه شدن، افزایش قدرت و بسیاری از شدن های دیگر از لوازم MEDIA TIZATION شدن است. ما باید در فضای علمی جدید سیاستگذاری هایمان را به این سو ببریم، که از آن آگاهانه تر استفاده کنیم.

وی در پایان یادآور شد: یکی از جنبه های بسیار خوب MEDIA TIZATION جهانی کردن است. که شما می توانید در منزلتان به صورت آنلاین و همزمان در کلاس های اساتید بزرگ جهان شرکت کنید. بخصوص برای ما که در ایران هستیم. شما می توانید در کلاس های گیدنز و ... آنلاین و همزمان با جهانی جلو بروید. به شرط اینکه زبان انگلیسی بلد باشید و با دنیای مجازی دم خور باشید. بنابراین این یک فرصت طلایی برای ما است، که بتوانیم با جهان همزمان و همگام باشیم. ما در رسانه ای شدن داریم کم کم موسیقی معرفت را می شنویم.